

Soros Tivadar
(*Teodoro Schwartz*)

Szibériai Robinsonok

Sok-sok évvel ezelőtt, kisgyermek koromban egyszer szelíden megkérdezte tőlem drága édesanyám, olyan szelíden, ahogy csak egy szerető édesanya tudja:

– Kisfiam, mi akarsz lenni, ha nagy leszel?

Mire én egy hét-nyolc éves fiú öntudatosságával azt feleltem:

– Világutazó vagy felfedező!

Édesanyám – jól emlékszem – rám nézett, finom kezével végigsimított kétes tisztaságú fekete hajamon, és elnevette magát.

– Jaj, drága kisfiam, mire te nagy leszel, addigra már mindent beutaznak és felfedeznek!

Gyermekszívem elszorult, és ott helyben felnőttem szerettem volna válni, hogy senki ne vágghasson a terveim elébe. Hogy irigyeltem Robinsont, Stanleyt, Kolumbuszt és társaikat, akik mind olyan szerencsések voltak, hogy korábban születtek és éltek, mint én!

Sok év telt el azóta, csupa hosszú, megpróbáltatással terhes év, de most, amikor beszámolni készülök a szibériai erdőségeket átszelő kalandos utazásomról, emlékeim közül elsőként gyermeki álmodásaimnak ez a perce tolul fel.

Az álmokból sajnos valóság lett, mert a sors vakvéletlene a Távols-Keletre vetett, majd sok ezer versztányi járatlan utat – gyakran tévutat – járatott be velem, a szibériai erdőségeken és a rejtélyes, vészterhes tajgán keresztül.

Tömören fogom leírni mindazt, ami velem történt, örökbecsű művet senki ne várjon tőlem, mert a tollnak mestere nem vagyok – saját élményeim, érzéseim hű visszaadására törekedhetem csupán.

Írásom célja csak annyi, hogy emléket állítson a sok szenvedésnek és kinnak, amit az embernek a huszadik században, „a humanizmus korában” megélnie adatott.

Olvassák el, és... soha ne vágyjanak arra, hogy Robinson válják magukból!

I. fejezet

(amelyben tájékoztatjuk a kedves olvasót a hadifogság örömeiről, a hadviselő felek emberségéről, és még valamiről, ami nélkül ez a történet nem is tartana tovább)

HADIFOGSÁGBAN

Ott, ahol Mandzsúria Kelet-Szibériával határos, az Usszuri és az Amur folyamok találkozásánál terül el Habarovszk városa. E pezsgő nagyváros tőszomszédságában zord temető épült élő embereknek: a hadifoglyok tábora. Otromba kaszárnyaépületek vastag falai mögött tengette itt életét kétezernél is több fogoly. Mintha csak vérszomjas építőik képzületét tükröznék, a falak téglavörösen meredtek a szögesdrót kerítésekre, ezek mögött senyedett a sok német, török és magyar, akiket háborúba kényszerített a XX. század. Ha valaki három-négy – de sokan akár öt-hat – évet lehúzott ebben a kaszárnya-kriptában, az elsirathatta élete tavaszát, mert innen csak az evilági lét örömeit elszalasztva, megvénülve került ki.

Szibériát ekkoriban igazi politikai földindulás rázta meg. Az antant 1918-ban úgy döntött, hogy fegyveres beavatkozással békíti meg (persze, a saját javára) a viszálykodó pártokat. Nem múlt el nap, hogy Habarovszktól 500 versztára, Vlagyivosztokban ne szálltak volna partra újabb és újabb, változatos bőrszínű és nemzetiségű katonák. Angolok, franciák és kanadaiak, amerikaiak és olaszok, kínaiak és japánok sereglettek ide, hogy együtt védelmezzék meg a humanizmus fennkölt eszméit.

Mivel a mi táborunk mind az amerikaiak, mind a japánok érdekövezetébe beleesett, ezért ezek ketten felváltva ejtettek minket hadifogságba, hogy ki ki eldicsekedhessék a maga diadalával.

Így esett, hogy nekem háromszor is volt szerencsém hadifogságba esni. Előbb az oroszok, azután az amerikaiak, végül a japánok kéretlen, de annál

meghatóbb vendégszeretetét élvezhettem. Talán apróságnak tűnnek ezek a változások, de pénzügyi következményeik nem voltak elhanyagolhatóak. Akkortájt ugyanis a rubel napról napra veszített értékéből: mi, tisztiek, ötven rubel helyett először huszonöt dollárt, majd ötven jent kaptunk, más szóval ötszázszor annyit, mint azelőtt. Nem csoda, hogy Szibéria sok ezer hadifoglya mind az amerikaiakkal szerette volna elfogatni magát. Megjegyzendő, hogy amikor egy fogolyküldöttség szívhez szólóan őszinte szavakkal ecsetelte a Petropavlovszkban sínylődő sorstársainak kínját, akik közül két hónapon belül kétezret vitt el a tífusz, az amerikai vöröskeresztes vezető csak ennyit felelt: „Amerika könnyeivel enyhíti a szenvedést, pénzzel viszont nem!”, s azzal kiosztott néhány imakönyvet és pár rózsafüzért.

Igaz, hogy anyagilag javult a helyzetünk, és mi lettünk a „milliomos hadifoglyok”, de aki velünk élte volna meg ezt a koldus milliommosságot, annak nem lett volna mire irigykedni. Legtöbb sorstársunk már régóta nem kapott hírt a szeretteiről, és búsan tekintett sötét jövője elé. A szüntelen létbizonytalanság, a nők nélküli egymás mellett élés, a túlszűfolt helyiségek (hatvanan-hetvenen laktunk együtt), a fojtogató bűz és a miazmás levegő nem csak idegrendszerünket kezdte ki, hanem lelki egyensúlyunkat is felborította, s a zaklatottabb elmék az örület határára sodródtak. Napról napra többen kerültek olyan lelkiállapotba, hogy már nem tudták elviselni a „milliomoslét” állandó kételyekkel párosuló terhét.

Mennyire irigyeltük a minket irigylők életét! Ők bármilyen nyomorban tolták-húzták is életük szerkerét, mégis legalább szabadon mozoghattak, s így egy percre megfeledkezhetek kínjaikról. De mihez kezdjünk, mitévők legyünk mi? Panaszaink közt ezeken a kérdéseken rágódtunk szüntelen, de választ senkitől se kaptunk.

Morrow amerikai ezredes megígérte, hogy hamarosan repatriálnak minket, de ígérete üres szó maradt. Janin öméltósága, francia tábornok, kézzel írott levélben biztosított segítőkészségéről akkor, amikor a hajói még fel sem tűntek a tenger kék horizontján, sőt talán még ki sem futottak kikötőikből. Szép erény az együttérzés, és a vigasztalás, nem is kerül sokba. Janin még azt is ígérte, hogy azonnal megsegít bennünket, ha készek vagyunk fegyverrel a kézben megindulni nyugatnak, hogy az Urálon átkelve áttörjük az úgymond fenyegetően közelgő bolsevikok arcvonalt. (Ekkortájt Kolcsak orosz tábornok már kivonult seregével Omszkból.) Napról napra újabb ígéretek hangzottak el, de mindennap csak újabb csalódással lettünk gazdagabbak. A min-

dent tagadó borúlátás lassanként kiterjesztette sötét szárnyait, s azok árnyékában a remény legkisebb szikrája is kihunyott. Ajkunk hallgatásra görbült, csak néha-néha hangzottak föl a szokásos panaszok: „Nem bírom már tovább!” – „Már öt éve nem kaptam levelet.” – „Biztosan rám se ismer majd a kislányom!”

Tizennyolc éves voltam, amikor besoroztak és elkezdtem a katonaéletet. Mostanra betöltöttem a huszonnegyediket is. Ki adja vissza elveszett ifjúságomat? Mihez kezdjek? Hová menjek?

Mit tegyünk? Bármit, csak el innen, ahol nehéz malomkövek őrlik fel az ember lelkét. Menekülni, fölröppenni a szabad égre, szárnyalni a messi hazai földig, ahol szerető öleléssel várnak szüleink, menyasszonyunk... Ekképp született meg lassanként a szökés gondolata.

Keletnek induljunk, Vlagyivosztok felé? Azon a tájon szigorú az ellenőrzés, híre ment, hogy egy szökevényt még Kanadából is visszahoztak. Nyugaton, Kolcsak generális frontján ezer veszély fenyeget, de egy kis szerencsével ott talán mégis többre lehetne jutni...

– Tavasszal nekivágunk! – ezt ismételtgettük egymásnak vigaszul, bátorításul. Szibériában októbertől júniusig tart a tél: nem szabad habozni, ki kell használni a kedvező évszakot, mert azután már hiába volna minden próbálkozás. Meg kell szökni! Másképp nem menekülhetünk meg!

Járványszerűen kezdett terjedni az orosz nyelv tanulása, és mindenki igyekezett elsajátítani valami mesterséget is. Nekem sem kellett külön elmagyarázni, hogy egy doktori diploma fabatkát sem ér, ha az embernek idegenben kell megkeresnie a betevőt. Így történt, hogy 1919-ben beálltam géplakatostanoncnak, azzal a gondolattal, hogy ez a mesterség átsegíthet egy hosszú utazás megpróbáltatásain is. Nehéz volt minden áldott nap nekidurálnom magam a tanonckodásnak, hisz a szokatlan munka roppantul kifárasztott. Ám a hét-nyolc órás munkaidő után épp ez a fáradság volt a leghasznosabb, hisz gyorsan álmatlan álomba ringatott.

Hirtelen nagy változások álltak be a politikai helyzetben, és fölkavarták a hadifogolytábor látszólag nyugodt, egykedvű életét. Kiderült, milyen hamis volt eddigi felfogásunk, az, hogy „engem nem érdekel a politika!”, „nekem semmi közöm hozzá!” stb., hiszen a külvilág politikai eseményei hozzánk, a mi szögesdrót mögötti kriptánkba is elértek. Lelkünkbe egy csipet reménység költözött.

A nagy hatalmak eredménytelen szibériai háborús kalandja ellenszenvtől övezve az utolsókat rúgta, ráadásul összes tervének fiaskója láttán Kolcsak generális kormánya is lemondott, hogy átadja

helyét az új rendszer erőinek. Először az olasz, francia, kínai és angol csapatok vonultak ki Szibériából. A hátramaradt amerikaiakat a japán pénzzel megkent orosz sajtó azzal gúnyolta, hogy „az amerikai cowboyok azt gondolták, Szibériában minden marha odafér a vályúhoz”. Végül Amerika is jobb belátásra tért, és hazarendelte csapatait.

Szibériában így csak a japán seregek maradtak, s közben hétmérföldes léptekkel közeledett a Vörös Hadsereg. 1920. február 10-én érték el és vették be Irkutszkot, Mongólia kapuját. Mi, szerencsétlen, tétlen szemlélők, dobogó szívvel vártuk, hogyan zajlik le a két kolosszus találkozása. Nem Szibéria sorsa izgatott minket, nem is az, hogy miképp fordul a két ellenséges erő hadiszerencséje, hanem saját életünk, jövőnk miatt fogott el az érthető félelemmel elegy türelmetlenség.

Az egyformán izgatott ború- és derülátók által terjesztett kósza pletykák és harctéri értesülések vakító élességgel világították be a nagy színpadot, amelynek történéseitől függött a mi sorsunk is. Végül egyre többen adtak hitelt annak a híresztelésnek, hogy Oroszországban már nincsenek is hadifoglyok, mert az ottani kormány mindenkit régesrég hazaküldött... Mennyi könnyet, mennyi szenvedést okozott ez a kitaláció! Hány ember veszett oda később e jó szándékkal, vigasztalásképp terjesztett mendemonda miatt...! De mi elhittük, hogy a hír igaz, és... meghoztuk döntésünket.

Nekünk elégünk lett! A békeszerződést már több mint két éve aláírták, mi pedig itt tétlenkedünk reményvesztve a kínai határvidéken. A kormányok a kisujjukat se mozdítják értünk, ezért sürgősen magunknak kell kezünkbe vennünk sorsunk alakulását.

Néhány sorstársunk szeme titokban felcsillant, s napról napra többen kérdegették egymást suttogva: „Te is?” Nem volt nehéz rájönni, miről van szó: a küszöbön álló szökésről. Könnyű kérdésre könnyű volt a válasz, de az édes remény mosolya kísértte: „Én is!”

A japán parancsnokság váratlanul úgy döntött, hogy feladja Habarovszk nyugati részét és Amur kormányzóságot, s a teljhatalmú tábornok búcsúzóul sok szerencsét kívánt a sokat szenvedett orosz népnek. Végre! Eljött a tettek ideje!

Odakint negyvenfokos fagy csikorgott, míg idebent, a kriptánkban türelmetlen reménységgel várakoztunk... vártuk a feltámadást. A kékesfehér hótakaró fölött távoli ibolyaillatként lengedezett, csábított... a szabadság lehelete!

II. fejezet

(amelyben az olvasó megtudja:
a szökéshez nem elég az elhatározás)

A SZÖKÉS

Mint amikor hosszú szárazság után elered az eső, úgy hatott a bátortalan, elerőtlenedett hadifoglyokra az elhatározás, hogy megszöknek. A szökés az önállóság, a férfias tetterő bizonyítéka.

Szökésről csak március első napjaiban lehetett szó, mert bármennyire is vágyott mindenki a szabadságra és a friss levegőre, a februári tisztizsoldot (50 jent, mai pénzben kétmillió osztrák koronát) azért senki nem hagyta volna szívesen a japán államkasszában.

– Ki tudja, mire lesz még jó, ha van a zsebünkben legalább egy marék apró! – gondolta minden szökni készülő.

Március elsején már jól láthattuk az ablakból, hogy az Amur folyó jegén a hótakarót sötét pontok pöttyözik: az első szökevények. A szökéshez különben nem kellett Monte Cristo grófjának lenni, és kiki csak a legszükségesebb holmiját pakolta össze, vitte magával.

1920. március 3-án reggel én is mindent, amit használhatónak vagy alkalmasnak véltem, összecsomagoltam a hátizsákomba, szerény tőkém (110 jent) egy zacskóban az ingem alá rejtettem, egy noteszbe összeírtam pár bajtársam címét, hogy hazatérésem után értesítem a családjukat, majd megkezdtem elhatározásom teljesítését.

– De azután írjál! Pár nap múlva indulok én is... én is! – így búcsúztattak kórusban barátaim, amikor két másik bajtársammal, hamis tábori útlevéllel kísértünk az átkozott hadifogolytáborból. Voltak persze olyanok is, akik romantikusabb szökést szerveztek maguknak: titokban kimásztak a drótkerítés alatt, vagy a szemeteskocsiba rejtőzve csempésztették ki magukat.

A kerítésen túl azonban nem voltunk teljes biztonságban. A japánok még helyükön voltak, és minden irányban járőröztek. Hamis útlevelünk csak a tábortól egyversztányi távolságra érhetett valamit, ezért igyekeztünk elkerülni, hogy vendégszerető japán járőrök marasztaló karjai közé fussunk.

A várostól, amelynek távoli fényei után oly sokszor vágyakoztunk barakkjaink ablakából, több kilométer széles folyó választott el minket.

Csak a folyópartra érve mertünk fellélegezni, ám azt is észre kellett vennünk, hogy a tomboló szél hókristályokat szór fülünkbe, szemünkbe, nya-

kunkba, és minden nyomot elfedő hótakaróval lepi be az utat.

A széllel szemben kellett utat törnünk. A csontig ható hidegben nem egyszer meg kellett állnunk, hogy dörzsölgetéssel élénkítsük fejünk, arcunk hólepte részeit, nehogy elfagyjanak. Közben csak olyan emberfeletti erőfeszítéssel tudtunk előregázolni a kötésig érő hóban, hogy az ingünket csuromvizesre izzadtuk. Lábunk gépiesen vitt előre, de lanyhuló mozgásunk egyre nagyobb fáradtságról

árulkodott. A folyó jegének közepén pihenőt tartottunk. De jó is lenne hagyni, hogy apránként betemessen a hó, míg tágra nyílt szájjal szívjuk be a friss, csípős levegőt! Csak az értheti meg ezt az érzést, aki maga is megtapasztalta, hogy mit jelent az erőltetett menet. Ám akárhogy erőlködtünk, a szélfúvásban csak hat óra alatt tudtuk megtenni a rendes körülmények között két óráig tartó utat.

Amikor beértünk Habarovszkba, ott már 250-300 hadifogoly lézengett. Minden kávézóban és cukrászdában, minden körúton szökevényekbe botlott az ember. Az oroszok nagyon kedvesen viselkedtek velünk. „Polgártársnak” szólítottak, és jólelkűen megmosolyogták, amikor lelkesen vagy épp elragadtatva bámultunk meg egy kirakatot vagy egy csinos leányt. Érthető, hogy élénkség és jó hangulat lett rajtunk úrrá, mintha varázsütésre megfiatalodtunk volna. Úgy tűnt, jók a kilátásaink. Mindaddig a támadó japánok és a lakosság között partizánháború dúlt, s ezért valahol mindig tönkre volt téve a vasútvonal. A japán békenyilatkozat után viszont a partizánok visszatértek az erdőkből, és a japánokkal együttműködve kijavították vagy újjáépítették a tönkrement sínpárokat, hogy a japánok mihamarabb kivonhassák csapataikat.

– Hallottátok a hírt, hogy holnap indul az első vonat Oroszországba? – kérdezte mérnök barátom, akivel a Bolsaja ulicán futottam össze.

– No, arra mi is fölkapunk! – feleltem mosolyogva, önbizalommal telve. – Ha másképp nem megy, akkor a kerekekhez kötözzük magunkat!

Már korán reggel beálltunk a jegypénztár előtt tolongó tömegbe, és hosszas lökdösődés után sikerült is jegyeket szereznünk, habár el voltunk tőkélve arra is, hogy ha minden kötél szakad, potyautasként vágunk neki az útnak. A negyven marhava-gonból álló szerelvényre körülbelül kétezer hadirokkant és beteg szállt föl. A hadifoglyokat a betegek közé sorolták. Beférkőztem az egyik vagon ötven utasa közé. A hordóba rakott heringek sincsenek annyira összepréselve, mint mi voltunk, mégis örültünk a zsúfoltságnak, mert a testek természetes melege helyettesítette a fűtést.

Senki nem tudta, hol lesz vonatunk végállomása. Egyesek azt állították, hogy meg se állunk Moszkváig, míg a kétkedőbbek szerint csak pár száz mérföldre számíthatunk. Az egyes vélemények között hét-nyolcezer verszta volt az átlagos eltérés. Órákig vártuk türelmetlenül, vacogva vonatunk indulását. Vártunk, várakoztunk... de a szerelvény egy hüvelyknyit sem moccant. A peronon hirtelen megjelent egy százados, és a bejelentendő szenzációtól vörösén, izgatottan elkiáltotta magát:

– Hallották, emberek? A japánok ma agyonlőt-

tek három hadifoglyot. A lazarett sarkánál akartak megszökni. Az őrszemek észrevették és Uheda százados parancsára lelőtték őket.

– Szörnyűség! Kegyetlenség! – kiáltozták a hadifoglyok a vagonokból.

– Kiket lőtték le?

– Pirost, Gerbert, a harmadiknak a nevére nem emlékszem!

A három fiatalember sorsa, akik úgy haltak meg, hogy még alig éltek, mindnyájunkat megdöbbentett – ám a fagyban az érzéseink is annyira elszibbadtak, hogy hamarosan megfeledkeztünk a dolgról. Talán még az is fölmerült bennünk: milyen jó, hogy nem velünk történt a szerencsétlenség.

No végre! Vonatunk meglódult, és a derűlátóbbak máris számolgatni kezdték, hogy milyen napi átlagsebesség mellett érhetünk el három hét alatt Európába. Az volt csak nagy kár, hogy a vasutasok közül senki nem tudta bizonyosan megmondani, mi lesz a végállomásunk.

Mozdonyunk szinte lépésben vánszorgott előre. Hat napba telt, amíg Blagovescsenszkebe értünk. Itt az egyik vasutas, akivel már elbeszélgettem sötét kilátásainkról, szinte kérlelve győzködött:

– Ne menjen tovább! Maradjon csak itt! A városban majd kap munkát. Itt olcsó minden, megélhet a fizetéséből. Innen távolabb nem termelnek semmit, éhezik az egész vidék, mert a japánok nem vonultak ki a Bajkálon túli területről. A maga érdekében mondom: maradjon csak itt, amíg kedvezőbbre nem fordul a helyzet!

Néhány bajtársamra hatással volt a figyelmeztetése, de a legtöbben úgy döntöttünk, hogy folytatjuk az utazást. Még tíz napig zötykölődtünk tovább csigalassúsággal, s alig haladtunk előre nyolcszáz versztát, mert a felrobbantott hidak helyén mindenütt ideiglenes, gerendákból és talpfákból rögtönzött átkelőkön kellett áthaladnunk.

Újságokhoz mindeközben nem jutottunk, pedig ekkor a legapróbb hír is jelentősen befolyásolhatta volna döntéseinket.

Az egyik éjszaka vonatunk megállt, és rögtön szóltak, hogy nem is indul tovább, mert frontvonal állja az utunkat.

Lesújtottan, viszontagságos sorsunkat átkozva kóvályogtunk a sínek között. Mitévők legyünk? Visszafelé induljunk el, vagy előre? Lehetetlen, hogy front húzódjék előttünk, hisz az ellentmondana a japánok békenyilatkozatának.

Amíg céltalanul ódöngtünk ide-oda, észrevettem, hogy a mozdonyunkra két vagonat kapcsolnak rá. Rögtön odasiettem, hogy tájékozódjam, és kezdetleges orosz tudásommal rákérdeztem:

– *Kuda?* Hová?

– Kszenyjevkába! – volt a válasz.

– Ott van a partizánok parancsnoksága, oda rendelték munkára – magyarázta az egyik orosz.

– Nem vinnének el engem is magukkal?

– Civilek nem utazhatnak vasúti munkásokkal. Maga munkás?

Otthagytam őket, hogy megbeszéljem a dolgot sorstársaimmal. Jelentkeztek is közülük tizenegyen, akik szívesen beálltak vasúti munkásnak. Még aznap éjjel elváltunk a többiektől.

Kszenyjevka, végállomás. Ebben a falucskában a természet nem ad magától semmi mást, csak aranyat. Amikor egyszer megkérdeztem egy falubélit, a harcban álló felekre utalva: „Az idevalósiak milyenek: vörösek vagy fehérek?“, azt felelte: „Sárgák!” – tudniillik csak az aranyat szeretik.

Munkához láttunk. Mindennapi gondjaink terhét enyhítette a remény, hogy hamarosan folytathatjuk utunkat. Ám hiába, mert múltak a napok, a napokból hetek lettek, a hetekből pedig hónapok. Egyre több hadifogoly tűnt föl a környéken. Sokszor beszélgettünk sorsunkról, és arról, hogyan javíthatnánk rajta, ám hiába szőttük képzeletdús terveinket. Egy dolgot azonban holtbiztosan tudtunk: ha elmúlik június-július, onnan kezdve ismét a jól ismert és rettegett szibériai tél vár reánk.

Három hónap telt már el, amióta elhagytuk a hadifogolytábort, és kalandos elhatározásunk eddig nem járt több eredménnyel, mint hogy egy olyan helyen, ahol május 25-én havazik és méteres hótakaró borít mindent, testet-lelket őrölő napi munkánk után szózott halat vacsorálhattunk.

Ideje volt, hogy elhatározásra jussunk. Ezért május 29-ére összehívtuk a hadifoglyokat az összes környékbeli településről, hogy véglegesen határozunk következő lépéseinkről.

III. fejezet

(amelyből az olvasó arról értesül,
hogy őserdőn nem könnyű átvágni)

A MEGBESZÉLÉS

Ilyenképpen tehát május 29-e lett a döntő nap. A természet, mintha maga is új kalandokra készültne, új ruhába öltözött. Minden pompásan kizöldült körülöttünk. Szibériában szinte csak egy percig tart az átmenet a télből a nyárba, s a fák, mintha éreznék, hogy nem tart soká az örömök évada, sietnek élni – akár csak azok az emberek, akiknek rövid élet adatott, s akik ezért egyik napról a másikra, a pillanat gyönyöreinek élnek. A fák egy héten belül kirügyeznek, kizöldellnek. Mi sem mutathatta volna jobban az itteni fák életerejét, mint az, hogy néha a levágott, leveleiktől megfosztott ágaik is újból kirügyeztek.

Alighanem ez a párnapos tavasz volt jó hatással a hadifoglyok hangulatára, mert most a szokásosnál élénkebben beszélgettek barakkjaik előtt. Az összejövetelen a vélemények – ahogy ez már lenni szokott – erősen megoszlottak. Egyesek szerint az lett

volna a legokosabb, ha visszaindulunk Blagovescsenszkbe, míg mások amellet kardoskodtak, hogy folytassuk utunkat tovább nyugat felé.

Egy román anarchista azt tanácsolta, hogy vágjunk keresztül az erdősegen. Javaslatát hatásos érveléssel támasztotta alá: szerinte az orosz törzs tagjai, akik az erdőben születvén és élvén úgy ismerik azt, mint a tenyerüket, segítségünkre lehetnének és kalauzunkul szolgálhatnának.

Egy osztrák fogoly térképet húzott elő a zsebéből, és ezt fejtegette:

– Miután a partizán hadsereg topográfiai részlegén dolgozom, gyakran töröm a fejem rajta, hogyan lehetne eljutni Európába, és igyekszem mindenről tüzetesen tájékozódni. Nos, a vasútvonalat tönkretették. A vasúttól északra nem vezet út, de még ha vezetne is, arrafelé azt kockáztatnánk, hogy vörös, fehér vagy japán csapatokba ütközünk. Miután a célunk az, hogy ép bőrrel jussunk vissza Európába, nyilván el akarjuk kerülni a háborúskodást. Keletnek visszafelé indulni szintén kétes kimenetelű vállalkozás. Habarovszknál ismét áll a japán front. A Szungari folyását követve ugyan el lehet jutni Harbinba, Mandzsúria fővárosába, de... de azt, hogy ott éppen milyen színű kormány van hatalmon, nem tudja senki. Ha vörös rezsim van, akkor fehérnek néznek, és falhoz állítanak. Ha fehér rezsim van, akkor vörösnek néznek, és falhoz állítanak. Az egyetlen lehetőség eddig is és ezután is: irány nyugat!

– Tőlünk északra e szerint a térkép szerint nincsen se város, se falu. Ez azt jelenti, hogy arrafelé szűz erdősegek terülnek el. Nyilván élnek ott nomád bennszülöttek, de merrefelé? Nem tudja senki. De nézzetek csak ide! Itt két nagy folyó, az Olekma és a Vutyim halad párhuzamosan, s végül a Léna folyamban egyesülnek. Tőlünk csak pár száz versztányira esik az említett két folyó felső folyása. Tutajokat építünk, és folyóhátton jutunk el a Lénáig. Békeidőben gőzhajók is jártak Irkutszk és Jakutszk között. Még az is lehet, hogy ma sem állt le teljesen a hajóforgalom. Jakutszktól még 2500 verszta a távolság, de az már semmiség a magunkfajta vándorlegénynek. Irkutszkból persze már gyorsvonaton indulunk tovább.

– De fegyverre is szükségünk lesz, hogy megvédjük magunkat! Fegyvert honnan veszünk? – aggodalmaskodott egy pék.

– „Bunkókkal az erdősegen át”! Nem is rossz cím egy fantasztikus kalandregénynek – szellemeskedett valaki.

– Lovak nélkül örültség lenne nekivágni az erdőnek! – vetette ellen panaszosan egy huszár, akinek lovak nélkül nem is volt világ a világ.

Csak úgy röpködtek a megjegyzések, a zűrzavarban végül már a mellettünk álló szavát se hallottuk.

– Csönd legyen! – kiáltotta el magát az osztrák.
– Lovak nélkül megleszünk valahogy, fegyvert pedig tudunk szerezni!

– Honnan?! – zajongott egyszerre három-négy kételkedő, és a hangos megjegyzések zűrzavarában ismét odalett az érthetőség.

– Csöndet, az ördögbe is! Ha csönd lesz, megmondom! Azt javaslom, menesszünk küldöttséget Silov ezredeshez, a partizánok főparancsnokához (ő most a DVK¹ elnöke), és kérjünk tőle segítséget. Ha ad, annál jobb, ha nem ad, akkor sem veszítünk semmit, ha megpróbáljuk.

A javaslattevő, Hochenberg mellé engem választottak a küldöttségbe, mert mi ketten tudtunk a legjobban oroszul. Egy ilyen tárgyalás nem is folyhatott más nyelven, csak oroszul.

Kszenyovszkaja vasútállomásán állt a hadtörzs szerelvénye, és annak egyetlen első osztályú fülkéjében lakott Dimitrij Silov, volt cári tiszt. Az ő vasúti kocsijába kapaszkodtunk fel, hogy megpróbáljuk megnyerni ügyünknek. Segédtszjtje hűvös udvariassággal fogadott.

– Mit parancsolnak az elvtársak?

Tüstént látnivaló volt, hogy a segédtszjt nem tartja magát az orosz etiketthez, hiszen ő éppen teaátzott, de minket mégsem kínált teával. Orosz fogalmak szerint ez sértéssel ér fel.

– Fontos dologban szeretnénk szólni a főparancsnok úrral.

– Ő most nagyon el van foglalva. Próbálják meg a törzsparancsnokkal elintézni az ügyet – felelte, és ismét kis rosszindulattal méregetett minket.

– Ezt a dolgot mi csak a főparancsnok úrral beszélhetjük meg – kötöttük az ebet a karóhoz.

A határozott fellépés sehol sem olyan hatásos, mint Oroszországban. Ezt tapasztaltuk most is, amikor a segédtszjt egy perc múlva már mosolyogva tessékelt be a kocsi belsejébe:

– A főparancsnok elvtárs várja magukat!

A fülkébe lépve meglepetten láttuk, milyen otthonos a berendezés, és szinte a műértő élvezetével telepedtünk a puha párnázatú plüss karosszékekbe. Középmagas, mandulaszemű, rezes arcbőrű férfi fogadott bennünket: ő volt Silov. Már az első percben látszott, hogy nem fajtiszta orosz, ereiben mongol-burját vér is kering. Rám, aki már évek óta ki-

zárólag férfitársaságban töltöttem napjaim, nagy hatást tett az ezredes szinte lányos szépsége. Udvariasan szólt hozzánk, és szép csengésű hangja rögtön barátságos hangulatot teremtett.

Mindenről részletesen beszámoltunk neki: kínjainkról, terveinkről, reményeinkről.

– Ezredes úr, maga, aki a japán iga ellen harcol, nyilván megérti, hogy nekünk is van valamelyes jogunk a szabad életre. Csak azt kérjük, hogy eltávolozhassunk, ha lehet... némi fegyverrel.

A főparancsnok figyelmesen végighallgatott.

– Sajnos, a hadtörzs beleegyezése nélkül én nem dönthetek egymagam, de huszonnégy órán belül végleges választ kapnak.

Csodát reméltünk – és csoda történt. Másnap délután hívtak a parancsnokhoz. Nagyon barátságosan viselkedett, és tüstént parancsot adott, hogy gyűjtsanak a szamovár alá: hogyan is tárgyalhatnánk tea nélkül? Nyájasan érdeklődött, hogy érezzük magunkat. Végül a cukrozatlan tea hörgölgetése közben előállt a farbával:

– Tudna maguk közül valaki új térképeket készíteni?

– Meghiszem azt – feleltem magabiztosan. – Tisztnek tanultunk, gyerekjáték nekünk a térképrajzolás.

– Nagyon örülök, mert nagyszerű az ötlet, hogy az erdőségen keresztül kerüljék ki a frontvonalat. Nekem eliheti: nemcsak a maguk helyzete bizonytalan, hanem a miénk, partizánoké is. Ha a japánok megtámadnak, magam sem tudom, merre meneküljünk. Keleten, Habarovszknál a japánok lövészárkai állják utunkat, nyugaton, a tajgában meg éhen halnánk. A japán hadifogság igazán nem volna ínyünkre. Ezért mi is komolyan gondolkodunk ugyanazon, amin maguk. Csapataink sirlalmas állapotba kerültek. Katonáinknak már csak pár tucaztöltényük maradt, és utánpótlásra sehonnan sem számíthatunk. Ennek ellenére készek vagyunk áldozni a maguk vállalkozására. Én tudom, hogy a hadifoglyok ördögien ügyesek. Nekünk is érdekünk, hogy kiutat találjunk, ezért lehetővé teszem maguknak, hogy megvalósítsák a kidolgozott tervüket. Válasszon ki húsz-harminc embert, és mi felkészítjük őket az útra. Már ki is adtam a parancsot Gruzinszkij segéd tisztnek. Cserébe azt kérjük, hogy készítsenek egy jó térképet az útjukról, hogy szükség szerint mi is elindulhassunk ugyanarra!

Hogyan ígértük volna meg neki a térképkészítést! Ígéretet tettünk volna mi bármire, csak vághassunk már bele a tervünk megvalósításába!

Sorstársaink a táborban üdvivalgással fogadták sikerünk hírére.

IV. fejezet

(amelyben fölvezetünk néhány figurát, akikkel együtt kell élnünk, és alkalomadtán meghalunk)

A TOBORZÁS

Most kezdődött csak meg az igazán komoly munka. Az erdőségen áthatoló expedíció tagjainak kiválogatása és lehető legjobb felszerelése nagyon fontos feladat volt. Egy sarkutazó, egy afrikai felfedező alighanem jót mulatott volna a mi ügyefogyott útrakészülődésünkön.

Kétszáz-háromszáz hadifogoly élt a környéken, és kivétel nélkül mindegyik kész lett volna belevágni bármilyen kalandos vállalkozásba, akármilyen kinnal-bajjal jár is, mert úgy érezték, hogy mostani nyomorult helyzetükben bármi változás csak javulást hozhat.

Az útnak indulók kiválasztásánál – hiszen az expedícióban csak húsz-harminc fő vehetett részt – elsősorban a rátermettség, a munkakészség, a szakértelem számított. Figyelembe vettük azért az is, hogy kit kihez fűz barátság. Néha egy rokonszenves arc is elég volt a szerencsééhez. Csoportunk rendkívül tarka képet mutatott nemzetiség, életkor, tudás, társadalmi állapot, műveltség tekintetében, és ezek a tényezők mind jelentősen befolyásolták a kiválasztást.

A szerencse először két osztrákot, Dolfit és Seppit talált meg: partizánként ők már két évet leéltek az erdőségben.

De hát hogyan? Osztrákok az őserdőben? Közismert tény, hogy a nevezett náció tagjai Bécs és környékét lakják, ahol van bőven szinte minden, éppen csak őserdő nincsen. És mégis ez volt a valóság: két osztrákunk az erdőségben élt.

Dolfi és Seppi hadifoglyok voltak. Az 1918-as évben sok hadifogoly beállt a Vörös Hadseregbe. Amikor 1918 nyarának végén a fehérek visszafoglalták Szibériát, a vöröskatonákat javarészt megölték, és csak kis részüknek sikerült az erdőbe vagy a hegyek közé menekítenie az életét. Szibériában a kényszerű betelepítések dacára csak a vasút környéke és a folyók partja lakott terület. Közép-Szibéria java részét a sok ezer négyzetversztányi néptelen táj adja, a tajgának nevezett erdőség. A vörös rezsim bukása után Dolfi és Seppi az őserdőbe menekültek. Ha megéheztek, felkeresték a legközelebbi falut, és a parasztoktól kenyeret meg más elemőzsiát vásároltak aranyért vagy ezüstért cserébe. Aranyuk volt ugyanis, amíg ki nem merült a csitai

bank aranytartáléka. (Ezt a bankfiókot 1918-ban rabolta ki az úgynevezett „anarchista század”.) A parasztok a szigorú tilalom ellenére élelemmel segítettek a partizánokat. Pedig ha valakit följelentettek, hogy segíti a bolsevikokat, akkor megtorlásoként fölégették az egész falut, és férfit, nőt, gyereket kardélre hánytak. Akkoriban nem volt szokás különbséget tenni vörösgárdista és bolsevik között. A mindennapi betevőre ezenkívül még úgy is szert tehettek, hogy kisiklaltak és kifosztottak egy-egy vonatszerelvényt.

Amikor azonban nyakára hágtak az aranynak, a fehérek serege és a japánok pedig kíméletlenül kiirtották több falu lakosságát, akkor tarthatatlanná vált a szabadrabló életmód. Mint veszett kutyákat üldözték a partizánokat, volt olyan nap, hogy a vadászathoz értő kozákok huszukat-harmincukat is agyonlőtték. Seppi és Dolfi együtt élték át a hosszú hónapokat és ezt a néhány szörnyű napot. A közös szenvedés még jobban megedzette barátságukat.

– Mondjátok, mi volt a legborzasztóbb, amit át kellett élnetek? – kíváncsiskodtam egyszer, amikor a tajga veszélyeiről és borzalmairól beszélgettünk.

– Amikor megettük Hans elvtársat.

Dolfi oldalba taszította Seppit.

– Nem szégyelled, hogy ilyesmikről fecsegsz? – sziszegte a fülébe, de Seppi nem zavartatta magát, és teljes lelki nyugalommal folytatta a történetet.

– Akkoriban tízen éltünk együtt. Eleinte ugyan harminc fősz volt a csoportunk, de a halál étvágya kielégíthetetlen. A beleink görcsbe rándultak az éhségtől, nem maradt egy morzsa ennivalónk sem. Már az elhullott lovunk húsából se maradt egy cefat se, kínunkban a patáit meg a bőrét rágszáltuk. Hans egyszerűen beleőrült az éhezésbe. Kórházba nem vihettük, mert a tajgában nincsen kórház. Ha valaki ott megbetegszik vagy megsebesül, az nem számíthat segítségre, és orvos híján hamar örök álmra hunyja a szemét. Mit is tehattünk volna a szerencsétlen bajtársunkkal? Nekünk is kopogott a szemünk az éhségtől, úgyhogy... végül megettük Hansot. Evés közben arról beszélgettünk, milyen zordul bánt el vele és velünk a sors. Később még megettünk valaki mást is, de őt már azért, mert kiérdemelte a büntetést. Ennivalót lopott a közösből... Igaz, az ő húsa már jobban ízlett... Nem igaz, Seppi?

Ezt az elborzasztó közjátékot csak azért idéztem föl, hogy éreztessem, micsoda szakadékba taszította a háború az „embereket”.

Igaz persze az is, hogy egy őserdei utazásra nem lehet kizárólag makulátlan úriembereket toborozni. Igen komoly érvek szóltak Seppi és Dolfi mellett. Két év őserdei élet számos tapasztalattal vértette

fel őket; kockázatos utunk során nekünk pont ilyen emberekre volt szükségünk. Amikor megkérdeztem, készek-e részt venni kockázatos vállalkozásunkban, azt felelték: „Kész örömmel, csak dolgozni nem szeretnénk útközben. Már két éve úgy élünk az erdőben, hogy dolgoznunk nem kell, és szeretnénk, ha ez most már mindig így is maradna!” „Mi ennél jobbat érdemlünk!” – tette hozzá Seppi. Hosszú alkudozás után végül arra jutottunk, hogy ők ketten fel lesznek mentve a nehezebb testi munkák alól.

Jól fel akartunk készülni minden elképzelhető nehézségre. Mi lesz például, amikor elfogy a magunkkal vitt eleség? Honnan szerzünk akkor táplálékot?

– Majd halászunk, vadászunk! – határoztuk el. – Az erdőnek nagyon gazdag az állatvilága. Lépten-nyomon bölénybe, medvébe, szarvasba, vad-disznóba botlik az ember. A folyókban meg nyúzsögnék a halak.

– Nem fogunk éhen halni! – jelentettük ki magabiztosan. – Akkor most a feladat: halászt, vadászt találni!

Hamarosan meg is lett a vadászunk. Akadt közöttünk valaki, aki azt állította, hogy a boldog békeidőkben orvvadászként praktizált az Esterházyak birtokain. Nagy örömmel választottuk meg fővadászmesterünké. Persze, expedíciónk minden egyes tagja több oldalas leírást érdemelne jellemére vagy épp jellemtelenségére nézve. Foglalkozásuk, illetve legjellemzőbb karakterjegyük szerint így lehetne besorolni a résztvevőket: egy széplelkű ügyvéd; két normális agronómus; egy hivatalnok, ám lelke mélyén alanyi költő; egy lakáj; két lakatos; egy hivatásos altiszt; egy szabó; néhány földműves.

Olvasómnak nyilván tüstént föltűnt a nők teljes hiánya. Valójában nők nélkül szándékoztunk útra kelni, de az utolsó pillanatban egy orosz hölgy, akit gyöngéd érzelmek fűztek egy hadifogolyhoz, közölte, hogy ő is velünk tart. Hiába tiltakoztunk, hiába festettük le neki expedíciónk minden várható nehézségét.

– Egy életem, egy halálom! – jelentette ki. Levágta a haját, nadrágba bújt, és követte szíve választottját. (Csak a történeti hűség kedvéért teszem hozzá, hogy nyolc évvel idősebb volt kedvesénél.)

Két-három napba telt az alapos felkészülés, de végül meglett mindenünk, ami kellett, gyógyszerektől a varrókészletig. A hadtáposoktól megkaptunk mindent, amijük csak volt – éppen csak nekik sem volt sajnos szinte semmijük. A legnagyobb gond a lovakkal adódott. Huszonöt lovat kértünk, és megegyedtünk abban, hogy a folyót elérve majd vissza-

küldjük őket. A partizánok parancsnoksága már ki-
 ulta nekünk a lovakat, ám mégsem kaptuk meg
 őket, mert partizántól lovat kapni nem gyerekjáték.
 Az expedíció fiatalabb tagjai már azon voltak, hogy
 gyalog vágjanak neki az útnak. Az idősebbek és a ko-
 rábbi partizánok kötötték az ebet a karóhoz, hogy
 lovak nélkül nem szabad nekivágni az őserdőnek.
 Két pártra szakadtunk, a lópártiak álltak szemben a
 lovatlanokkal. Az időjárás az előbbieknél kedvezett.
 Eleredt az eső, és szüntelenül, éjjel-nappal szakadt.

– Vágyatok csak neki lovak nélkül! – gúnyolódott
 az ellenpárt. – Hogyan tudnátok elvontatni az élel-
 miszert, ha ilyen időben még mátha nélkül is deré-
 kig süppedtek a sárba?!

V. fejezet

(amely látni engedi, hogy – amint az életben lenni
 szokott – igen lassan jutunk csak egyről a kettőre)

AZ ELSŐ AKADÁLYOK

Különvonatunk megállt. Mostantól kezdődik az
 igazi utazás! Leugráltunk, és gyorsan kirakodtuk
 kevéske holminkat. A vasútvonallal párhuzamosan
 folyt a Csornij Urjum nevű folyócska. Útitervünk
 azt diktálta, hogy át kell kelni rajta. Térképünk-
 re jóformán patakként volt berajzolva, amelyen
 nem lesz nagy kunszt átgázolni. Bezzeg annál több
 akadályra bukkantunk a helyszínen! Szándékunk
 szerint tüstént nekivágnunk volna az útnak, hogy le-
 gyűrjünk néhány versztát: csakhogy pár száz lépés
 megtétele után nem patakkal, hanem habzó, ör-
 vénylő, tomboló folyóvízzel találtuk szemközt ma-
 gunkat.

– Ezen a borzalmon soha nem jutunk át! – kiál-
 tott fel egy nyakigláb, „nagyszájúnak” is csúfolt úti-
 társunk – később azután bőszesen kiérdemelte a
 gúnynevét. Mindnyájan meggyőződünk róla, hogy
 a folyón nem kelhetünk át csak úgy menetből, hi-
 szen hídnak nyoma sem volt. Nem maradt más
 hátra, mint hogy letáborozzunk. A vasúthoz közel,
 egy tavacska mellett vertünk sátrat. Volt ugyanis
 egy kis vízálló sátrunk, de csak tíz ember fért el
 benne. Közben pedig szépen egyenletesen, megál-
 líthatatlanul szakadt az eső. Már annyira átáztunk,
 hogy egyetlen lucskos, tocsogós szivacsnak éreztük
 a testünket.

Végül Dolfinak támadt egy ötlete, hogy mit te-
 hetünk az átázás ellen:

– Hántsunk fakérget esőkabátnak, az nagyon
 vízálló!

Nekiláttunk. Eleinte ügyetlenül dolgoztunk, de
 aztán kihegyezett fadarabkákkal segítségével egyre
 jobban haladt a munka. A fakéreg jó szolgálatot
 tett, csakugyan megóvott a makacs esőtől, habár a
 közérzetünket ez vajmi kevésbé befolyásolta: a ked-
 vünk épp olyan borús maradt, mint addig. Remény-
 telen helyzetünknek csak a lehántott, csupasz fa-
 törzsek voltak tanúi: megannyi sejtelmes gyertya-
 ként meredtek az égre.

Mit tegyünk? Honnan remélhetünk segítséget?
 Sátrunktól pár száz lépésre egy félelmetesen zúgó
 hegyi folyó állja utunkat. Hogyan kelhetnénk át a
 túlpártjára? Erre a kérdésre senki nem tudta a vá-
 laszt. Felkerestük tanácsért a környéken fellelhető
 vasutasokat is. De ők is csak azt mondták, amit már
 jól tudtunk: a folyón nincsen híd. Illetve van, de
 csak délebbre, százötven verszta járásra. A Csornij
 Urjum kizárólag a rendkívüli esőzések miatt duz-
 zadt fel, máskor egy kisgyerek is át tud gázolni
 rajta. Ezerszer is visszakerdeztünk:

– Hogy lehet átjutni a túlpárra?

– Meg kell várni az eső elálltát – jött a válasz.

– De ha egy álló hónapig esik az eső?

– Akkor egy hónapig kell várni – felelték bele-
 nyugvóan.

„Az istenek ellen hiába küzdenénk” – mondta
 Goethe. E mondás igazát könnyen beláthattuk,
 amikor tanúi voltunk, hogyan esik, zuhog, szakad
 a kérlelhetetlen eső. Társaink többségét elfogta az
 idegesség: egyesek minden akadály dacára meg-
 akarták kísérelni az átkelést, mások valami megvál-
 tó ötlettől vagy az idő változásától reméltek megol-
 dást. Sajnos, hiába írtunk júniust, a folyó vize olyan
 hideg volt, hogy az ember egy percig se tarthatta
 benne a kezét. Hosszan tartó munkára nem is gon-
 dolhattunk.

Az egyetlen – és a legkényelmesebb – megoldás
 a várakozás volt.

Másnap újabb kellemetlenség adódott. Kiáltozás,
 izgatott megjegyzések törték meg a csöndet. Ügye-
 letesünk reszketve számolt be róla, hogy két hulla
 fekszik a síneken. Hamarosan kiderült, hogy ló-
 dögről van szó, lovak kerültek a vonat alá. Csak az
 értheti meg, hogy milyen szerencsétlenség ért ben-
 nünket, aki már maga is tapasztalta, hogy milyen
 felbecsülhetetlen segítséget jelent ilyen környéken
 a ló, az ember hű barátja. Az sem döbrentett volna
 meg minket ennyire, ha nem két ló, hanem négy
 ember halálhírét kapjuk. Hogy mi okozta a baleset-
 tet, arra könnyű volt rájönni. Már említettem, hogy
 útra kelő társaságunkban a legkülönfélébb emberek
 verődtek össze. Akadtak köztünk olyan városiak is,
 akik még soha életükben nem láttak lovat közelről,
 és halvány segédfogalmuk se volt a gondozásukról.

Az az útitársunk, aki régebben a huszároknál szolgált, királyi méltósággal kiadta a parancsot: „Mindenen lovat kikötni, lábukra láncot, aztán hagyjátok őket legelni.”

Fő lovaszmesterünk meg is mutatta, hogyan kell úgy kikötni a lovakat, hogy ne tudjanak elszabadulni. Csakhogy néhányunk nem rendelkezett a szükséges tapasztalattal. Született bölcselőként tudták viszont, hogy kellemetlen dolog lovak lábát emelgetnie annak, aki nincsen biztosítva lórúgás ellen.

A lovakat nyilván csak tessék-lássék pányvázza ki valaki, a pányva kioldódott, a lovak elkóboroltak. Két jószág éppen a sínekre tévedt, amikor lassan közelített feléjük egy szerelvény. Ha az erdőség közepén vakító fényszórókkal tart felé egy vonat, attól még az ember is megrémülhet, nemhogy az olyan ló, amelyik – legjobb tudomásunk szerint – soha nem látott még vonatot. Megtörtént a katasztrófa, vértócsa tanúskodott a jóvátételéről. Átkoztuk a sorunkat, de már nem segíthettünk a dolgon.

Továbbra is szakadt az eső, de egy maréknyian mégis lementünk a folyóhoz körülnézni, hogy nem jut-e eszünkbe valami okos dolog. Köveket hajigáltunk, hogy megpróbáljuk megállapítani a folyó szélességét. Végül 42 méterben maradtunk.

Beszélgetés közben az agronómus elmesélte, hogy a háborúban az utászoknál szolgált, és ott látta, hogy nem is olyan nagy ördögösség a hídverés. Elmagyarázta, hogy milyen egyszerűen lehet farönkökből alapozás nélkül hidat készíteni. A híd vázát a parton kell összeácsolni, a szerkezetet egy ponton lerögzíteni, majd az egészet a vízre taszítani. Ha a váz hossza nagyobb a folyó szélességénél, akkor a túlsó vége mintegy megkapaszkodik a túlparton, és azzal készen is áll a híd.

Először csak félig-meddig értettük meg a tervét, de aztán rajzokkal, skiccekkal, gyufaszálakkal szemléltetni is tudta, így a végén mégiscsak hinni kezdtünk neki.

Este nagytanácsot tartottunk a tervről. Rossz volt a közérzetünk, borúlátó hangulat uralkodott. Igen szigorú parancsokat adtunk ki. Úgy döntöttünk, éjjeliőrséget állítunk, hogy a jövőben elkerülhessük a kellemetlen meglepetéseket. A hídépítés tervéről megoszlottak a vélemények.

A szkeptikusok szerint nyugodtan várhatunk addig, amíg a vízszint alábbszáll.

– De ha hónapokig esik, akkor hónapokig várunk? – kérdezték mások. A többség úgy döntött, hogy belevágunk a munkába.

– De akkor mindenki dolgozzon! – kiáltotta a nagyszájú.

– Általános munkakötelezettséget kell bevezetni! – tették hozzá mások.

Csak Seppi és Dolfi kaptak felmentést. Nekik a konyhán kellett szolgálatot teljesíteniük.

Éjféltajt én voltam az ügyeletes éjjeliőr. Bőven jutott időm a töprengésre. Vajon fogok még valaha párnás ágyban aludni? – tűnődtem.

A nagy nedvességben alig pislákol, már-már kihunyt a tábortűz – akárcsak az én reménységem.

VI. fejezet

(amelyben hatalmas, hegyeket mozdító erőfeszítésekről olvashatni)

AZ ÁTKELÉS

Hajnali négy órakor volt ébresztő. Minálunk csak a nap kelt föl szaporábban. A fák nem is lehettek volna nedvesebbek, mindenén áthatolt az esővíz. Ha csak hozzáért egy falevélhez az ember, máris egész záport kapott a nyakába. A puha talaj is tele-szívta magát a csapadékkal.

Kezdetét vette a nehéz fizikai munka. Baltánk, fűrészeink megtörték a szűz tajga mélységes csöndjét. Nagy odaadással dolgoztunk. Akadt közöttünk, aki korábban még soha nem kóstolt bele a testi munka örömeibe. Ezeknél nagy akaraterő és becsvágy pótolta a hiányzó jártasságot. Minden fizikai feladatnál lényeges, hogy szakszerűen használjuk szerszámainkat, mert így könnyebb munkavégzéssel, feleakkora erőbedobással kétszeres eredményt érünk el. Be kell vallanom, hogy némelyikünk soha nem hallott még az erőtakarékosság elvéről, és az ügyesebbek gyakran szemlélték kajánul, hogyan kapja marokra a baltát a széplelkű ügyvéd úr. Nem maradtak el a gonoszkodó megjegyzések sem.

A tizenöt méter hosszú farönköket emberfeletti kínládással tudtuk csak levonszolni a partra. Tizenhárman, tizennégyen is kellettünk, hogy egy ilyen fatörzset elcipeljünk, és még így is minduntalan úgy éreztük, hogy a teher súlya alatt beszakad a vállunk. Három hosszú gerenda egymáshoz csatlakoztatva már kiadta a híd kívánt hosszúságát.

Gyakran megszenvedtük műszaki felszereltségünk hiányait. Nem volt például elég nagyméretű vasszegünk, ezért kénytelenek voltunk faszögeket és rudakat használni. Három nap múlva, napi tizenkét óra munka árán már büszkén szemlélhettük az eredményt: a híd váza készen hevert a parton.

Kimerítő munkánk közben alig figyeltünk oda az időjárásra, pedig az elemek a bolondját járaták velünk. Hol kéklott az ég és hétágra sütött a nap, hol meg eleredt a zivatar. Ahogy egy nagyvilági úr tu-

catszor is átöltözik napjában, úgy változott naponta tucatszor is a szeszélyes idő.

De mi ügyet se vetettünk az idő járására, csakis a hídépítés kötött le mindenkit. Bárcsak beválna a tervünk... ha a híd elég hosszúra sikerül, akkor máris elhárul előlünk az első nehéz akadály. Az első győzelem aztán már meghozza a többit is, gondoltuk.

Jelentős előkészületeket kellett tennünk a híd „vízre bocsátásához”. Mindenkit mozgósítottunk. Eljött maga a partizánparancsnok is, és húsz kozákokot bocsátott rendelkezésünkre. Az volt a szándékunk, hogy lehántolt fatörzseken csúsztatva juttatjuk a folyóig a hídvázat.

A terveket készítő agronómus adta ki a parancsokat:

– Kövekkel és kötelekkel rögzítsétek a híd elülső részét!

– Fogd erősen azt a huzalt!

– Te miért nem dolgozol?

– Én dolgozom, a kozákok viszont nem csinálnak semmit.

– Elszakadt a kötél!

– Három ember azonnal ide!

Számos parancs és ellenparancs hangzott el, miközben nagy érdeklődéssel figyeltük, hogyan fogja elfordítani az ár ereje a hidat a másik part irányába. Mivel tartottunk tőle, hogy a híd esetleg nem bizonyul elég hosszúnak, a közepén is megerősítettük vastag fémhuzallal, és csak lassan hagytuk elfordulni. Köztudomású, hogy a fa könnyebb a víznél, így fennmarad annak felszínén. Csakhogy a mi a hídunknál nem úgy történt, ahogy a fizikatankönyvekből megtanultuk. A híd erős akadályként feszült az előretörő víztömeg útjába, és csodálkozva észleltük, hogy középső részét az ár ereje a víz alá nyomja. Csak a híd elejét és végét láttuk, a közepe vagy fél méterrel a víz alá került.

Ez a körülmény lehetetlenné tette a folytatást. Minden hiába! Úgy tűnt, oda a munkánk, kárba veszett az erőfeszítésünk.

Csak egy módon lehetett talán még menteni a helyzetet: valami alépítménnyel meg kellett emelni a középrészt. De a jéghideg vízben erre gondolni sem mertünk.

„A balszerencse ritkán jár egyedül, és aki gonddal fekszik, gonddal is kel” – tartja a burját közmondás. Testi és lelkiezőnkre egyaránt súlyos csapást mért ez a kudarc – pedig a sors egyéb csapásai még csak ezután következtek.

Amikor a partizánok parancsnoka látta, hogy tervünk kudarcot vall, kijelentette, hogy visszavonja kiadott parancsát. Tudja, hogy már eddig is két lovat veszítettünk, ezért most visszakéri a többit, amit adott.

Magunkban háborogtunk az újabb mizérián, de kifelé semmit sem mutathattunk, jobban tettük, ha alkuval próbálkozunk. Beszélgetés közben kiderült, hogy a döntésnek valójában komolyabb az oka. A parancsnokság teljesen átírta az eredeti terveket. A japán veszély miatt most azt szeretnék, ha egész hadtesteket is át lehetne vonultatni az őserdőn. Orosz szakértők el fogják készíteni ehhez a térképet, és annak alapján építik majd meg munkások a kijelölt utakat. Ezért mi maradhatunk is mint út-munkások, feladatunk az lesz, hogy az első 40 versztát szekérrel járhatóvá tegyük. Ha ezt elvégezzük, neki is vágthatunk isten hírével a vadonnak.

– De lovak nélkül nem tudunk dolgozni! Ki szállítja majd az ellátmányt? – tette szavá képviselőnk.

– A partizánoknak sincs elég lovuk. A huszáraink gyalog csatáznak – jött a válasz.

Hosszas alkudozás után a parancsnok mégis hagyott nekünk tíz lovat. – Akinek nem tetszik, az vissza is mehet.

Most láthattuk, milyen erős gyökeret vert időközben az őserdei út eszméje. Mindössze öten döntöttek úgy, hogy visszaindulnak.

Minket is megpróbáltak rábeszélteni.

– Álmodozás a ti tervetek! Nem fog sikerülni, odavesztek mindannyian.

De mi nem hallgattunk rájuk.

Láttam egyszer egy amerikai színdarabot, „Árvíz” volt a címe. Ebben a drámában, amikor már remény sincs a túlélésre, az emberek mind kedvesen, nyájasan, szeretetreméltóan bánnak egymással.

Én nem tapasztaltam, hogy a halál közelsége jobbá tenné az embereket. Többségüknél minden mást legyűr az önszeretet. Emlékszem: a visszatérni szándékozók tudták, hogy mi is az életünket kockáztatjuk, és adott esetben a legapróbb tárgyon múlhat a túlélésünk, mégis „elfelejtettek” visszaadni egyet-mást, és csak az utánuk lovagló járőreink tudták elérni, hogy mindent visszaszolgáltassanak.

Életünk tele volt váratlan fordulatokkal, minden pillanat újabb meglepetéssel szolgált. Amikor másnap reggel a folyóra néztünk, a hidunknak már nyoma se maradt. Éjszaka annyira felduzzadt a folyó, hogy a víz ereje elszakította a három vastag fémhuzalt, és magával ragadta az egész hidat. Mint később hallottuk, ácsolmányunk hamarosan szétzúzta a tőlünk százötven versztára délre lévő használható hidat. Hatalmas munkánknak nemcsak hogy nem vettük hasznát, hanem végül másoknak ártottunk vele.

E közjáték végeztével új vállalkozásba fogtunk, de most már orosz mester keze alatt. Közöséges hidat építünk! Faanyagot a közelből hordunk össze hozzá. Ám végül ez az új próbálkozásunk is kudarcba fullt, illetve vízbe, mert a folyó gyors sodra mindig elragadta a faanyagot.

Közben sikerült szert tennünk néhány ladikra. Hogy örültünk! Pontonhidat állítottunk össze belőlük. Ily módon aztán végre sikerült elérnünk a túlsópartot, de visszajövet a hullámok átcsaptak a pontonhíd fölött, és csak rendkívüli erőfeszítéssel tudtuk megmenteni a ladikokat. Összesen tíz napig tartottak próbálkozásaink, de végül sikerrel jártunk. A két part között kifeszítettünk egy fémhuzalt, és arra ráerősítettük az egyik ladikot. Így már át tudtuk szállítani az ingóságainkat is. Még a szekereket is szétszereltük, hogy át lehessen vinni őket. A lovakat átúszattuk.

Történt azért egy nagy szerencsétlenség, amely főleg nyencebb útitársainkat búcsította el. Legkedvesebb bocink kiugrott a ladikból, és kereket oldott.

VII. fejezet

(amelyikben bebizonyosodik:
néha jó, ha az embert üldözik)

AZ ÜLDÖZÉS

Átjutottunk tehát a túlpartra. Ez persze viszonylag szerény eredménynek tűnhet, számunkra mégis nagyon sokat jelentett. Már is derűlátóbban tekintünk kalandos vállalkozásunk elé. Esténként kellemesen elheverésztünk a sátorban. Frissen vágott fágákat tettünk a tábortűzre a szúnyogok ellen. Lehunyt szemmel feküdtünk gypágyunkon, vitakoztunk vagy viccelődtünk, a széplelkű ügyvéd időnként előadásba kezdett az élet értelméről, netán a világ mechanikus és szellemi felfogásáról. Úgy éreztük, még a vadon is szebb ruháját öltötte fel nekünk. A fák, bokrok és cserjék a zöld minden árnyalatában pompáztak. Több száz éves gigászi fáóriások tanúskodtak a természet életerejéről.

A természet pompájával valamelyes ellentétben állt mindennapi étrendünk szerénysége. Jóformán csak sózott hallal és kenyérral táplálkoztunk. Agrónomusunk egy reggel azonban fontos felfedezést tett.

– Nézzétek, mit találtam! – kiáltotta lelkesülten. A tavalyi avarszőnyeg alatt rejtőzködő vadszederre bukkant. Már réges-régen nem kóstoltunk gyümölcsöt, és nagyon is ínnyükre volt a szeder savanykás íze. Képzeltetni, milyen öröm fogadta a parancsot, hogy szedret kell szedni a közös konyhára. Ez a munka jobban esett mindenkinek, mint a fűrészelés vagy a venyige gyűjtés.

A szederkeresés közben nagyot sóhajtott a diákunk:

– Milyen kár, hogy az agrónomus nem talált a szeder mellé cukrot és tejszínt is! – De azért csak telitömte a száját a savanykás szederrel.

Ez az epizód nem befolyásolta fő feladatunk, az útépítés teljesítését. Napi 11-12 órát dolgoztunk. Az éjszakai őrszem már hajnali négykor felvert minket, és csak este tízkor térhettünk nyugovóra. Minden nap újabb gonddal járt. Nem gyerekjáték járható utat építeni lápvidéken. Egyenként vertük le a cölöpöket, s aztán azokon tudtunk csigalassan előrejutni a szekerekkel. Aki nem próbálta, az el se hiszi, milyen nehéz dolog lovat befogni. Sokunkat kellemtelen meglepetés ért, amikor kiderült, micsoda ügyesség, találékonyság, sőt ravaszság szükséges ehhez a feladathoz. Aki nem ismeri ki magát a lószerszámban, annak bosszantó következménnyel kell számolnia: a ló kirúg a hámból. Vagy ha nem ez a baj, akkor valami más jön közbe. Ha a ló úgy

van fölszerelve, ahogy kell, akkor meg a kerék dől ki a tengelyből, mert a csapszeg nem bírja el a terhelést.

A lovakat köztisztelet övezte, és jobb lett volna világra se jönnie annak, aki miatt egy lónak lába törött vagy fölsebződött a háta.

A legyek és a szúnyogok napról napra elviselhetlenebbé tették az életünket. A nap minden órájának megvolt a maga vérszívója. Délelőtt és éjjel leginkább a szúnyogok támadtak, déltájban előkerültek a döglegyek, délután meg a muslincák. Nem túlzok, ha azt mondom, rovarmiriádok döngtek körülöttünk. Néha olyan vadul támadtak ránk, hogy hiába próbáltunk védekezni, szemünk-szánk telement velük. Szúnyoghálóknk nem volt, rögtönzött kendőink nem nyújtottak elegendő védelmet. De a lovaink még nálunk is többet szenvedtek. Állandó csapkodással mi még csak el tudtuk hessegetni magunkról a sok vérszopót, de a szerencsétlen lovak hiába csapkodtak a farkukkal, nem ért az semmit a rovarfelhők ellen. Szürkénk színét éjfeketére változtatta az egész testét ellepő szúnyogfelhő és a rászáradt vér. Akárhányszor pihenőt tartottunk, rögtön hatalmas tüzet raktunk, hogy annak a füstjével ijesszük el az élősködőket a lovainktól.

Az okos lovak is érezték a füst üdvös hatását, és olyan közel húzódtak a tűzhöz, hogy már-már megégették a homlokukat.

Vállalt munkánkkal szerettünk volna minél hamarabb elkészülni, mert tartottunk tőle, hogy a beálló tél meghiúsítja a tervünket. Mindig arra kerestünk utat, ahol ritkásabban álltak a fák. A talaj egyenletlen volt. Hegynek föl köves és meredek, a völgyben pedig süppedős, lapályos. Főleg a lép nehezítette a haladást, minden erőfeszítésünk ellenére sem tudtunk napi négy-öt versztánál többet megtenni. Feladatunk meghatározása úgy hangzott, hogy „tegyük járhatóvá” az utat. Nos, ez a kifejezés igen rugalmasan értelmezhető. Így aztán már a tizenegyedik napon úgy ítéltük meg, hogy elkészültünk a munkánkkal. Ezt jelentettük a munkavezetőnknek, és – mivel Oroszországban minden lehetséges alkalommal kérni kell valamit – ruhát és élelmiszert kérelmeztünk.

– Szerintetek ez az út készen van? Ezen nemhogy szekér, de egy ló se tud elhaladni! – vetette ellen.

– Mi beadtunk apait-anyait, és a mi szekereink el tudtak jönni az úton. Ha a mieinknek sikerült, akkor mások járművének is fog! – feleltük.

A munkavezető végül kijelentette, hogy mindenről jelentést tesz a parancsnoknak, de ő nem nagyon hiszi, hogy az elengedne bennünket.

Volt már alkalmunk tapasztalni, hogy mit jelent az ilyen jelentéstétel: újabb tárgyalásokat, újabb ha-

lasztást, újabb idővesztéséget – akár több hónapnyit is.

Amikor mindenkire eljutott az újság, többen felpaprikázódtak.

– Mindig is mondtam, hogy az oroszok eddig is becsaptak, ezután is be fognak csapni! – jelentette ki az egykori lakáj.

– Már régen itt kellett volna hagynunk őket, de túlságosan is hallgattunk a mi „urainkra” – szájalt a nagyszájú.

Nem maradt veszítenivalónk. Számba vettük birtoktárgyainkat és döntést hoztunk. Volt négy zsák kenyერünk, néhány pud rizsünk és zabkásánk, egy pud sónk. Végszükség esetére ott a lovaink, az erdőségben pedig nyilván találunk halat-vadat. Fejenként hatvan font élelemmel számoltunk, az másfél hónapra szűkösen elég lesz. Volt ezenkívül kilenc puskánk, meg fejszánk, baltánk, fűrészünk, fűrőnk, egyéb szerszámunk bőszéggel, valamint iránytűnk és tájolónk is. Felszereltünk olyan fogóeszközökkel is, mint szög, gyufa, puskaolyó, aprópénz.

Mindnyájan jó egészségben voltunk, élni akartunk, és rövid töprengés után úgy döntöttünk, hogy engedély nélkül is nekivágunk az útnak.

Ketten vállalták magukra azt a feladatot, hogy visszalovagolnak és megszakítják a kapcsolatot a külvilággal, vagyis elvágják a két part között kifesztett fémhuzalt. Mi többiek lázas sietséggel látunk munkához. A szekereket nem akartuk magukkal vinni, helyettük hordtáskákat fabrikáltunk. Az utazók tízfős csoportokra oszlottak. Egy-egy lóra két-három ember jutott, hogy gondját viseljék a jószágnak és szükség esetén segítségére legyenek. A lovakra fölrakodott holmit teljes egészségben közvagyonnak nyilvánítottuk. Ha ezenkívül bárki bármit cipelt a hátán, arról csak önmagának tartozott számadással.

Még nem hasadt a hajnal, amikor visszatértek veritékező küldötteink, és népes karavánunk fölkerelkedhetett. Büszkeség töltött el bennünket, amikor végigtekintettünk a gondosan fölmálházott lovakon, a dolgukra figyelő férfiakon és a szélben búcsút bölintő faóriásokon.

Az útirányt pofonegyszerűen kitűztük. Egy folyócska mentén haladtunk, amely egy idő után az Oljokmába torkollik. Siettünk, de mégis jó párszor meg kellett állnunk, ahányszor csak lövés jelezte, hogy kioldódott egy kötél, elszakadt egy heveder, lecsúszott egy nyereg, vagy bármi más okból újra kellett málháznunk.

Még hat órája se voltunk úton, amikor egymás után három lövést hallottunk. Megegyezés szerint ez vészhelyzetet jelzett. Seppi és Dolfi a lovakkal

Az Illusztrációkat a *Hadifogoly magyarok története* című könyv II. kötetéből vettük (Budapest, 1930)

maradtak, mindenki más a lövések irányába rohant. A sűrű erdőben nem ment könnyen a futás, bukdácsolunk rendszeren, közben még arra se jutott időnk, hogy eltöprengjünk, miféle veszély fenyeget. Amikor aztán a helyszínre értünk, mosolygó, ölelkező emberek képe fogadott: néhány idegen is volt a mieink között.

Mi történt? Hogy kerültek ide ezek az idegenek? Pár percen belül mindenre fény derült. Amikor a partizánok parancsnoka megtudta, hogy elhagytuk a helyünket, kiadta a folyóparton őrködő kozákoknak, hogy vegyenek minket üldözőbe és kobozzák el minden vagyontárgyunkat. De az átkelő ladik már nem volt a helyén, és a kozákok közül csak hatnak sikerült átúsztatnia a folyón. Hármuk Oroszországból származott, s ezek már régóta csak azon törték a fejüket, hogyan juthatnának haza. Most eljött az alkalom. Jelentkeztek, hogy elindulnak a nyomunkon, de igazából csak haza akartak jutni ők is.

– Engedélyt kérünk, hogy veletek tartsunk – szólt a legidősebb, akinek szemébe lógott a haja –, és minden, ami a miénk, mától a tiétek is!

– Hurrá! – kiáltottunk fel egyhangúlag.

– Éljenek kozák testvéreink! – tették hozzá néhányan.

Nagy szerencse ért ezekkel a kozákokkal. Három jó hátas és három puska sokat jelent, még akkor is, ha ezentúl több éhes szájat kell etetni.

No de kerekedjünk föl mielőbb! Újraosztottuk a csomagokat, hogy némi könnyebbséghez juttassuk lovainkat. Késő estig meneteltünk. A jeles napot dupla rizsadalaggal ünnepeltük meg, és hatalmas tábornötzet raktunk. Szinte indiánoknak tűnhettünk, amikor napbarnította arcunkra vetődött a máglya vöröslő fénye.

Három nap menetelés után minden különösebb kőjáték nélkül elértük az Oljokma folyót.

VIII. fejezet

(amelyből az olvasó megtudja,
hogy vademberek nemcsak Európában vannak,
hanem Kelet-Szibériában is)

AZ OROCSONOKNÁL

Sokszor éreztük már eddig is, hogy hiába az ember minden tudása, okossága, akarata, önfeláldozása, mert a természet erejével és szeszélyével nem vehetjük fel a harcot. Hogy süt-e a nap vagy esik, az látszólag jelentéktelen tény, mégis milliók életét befolyásolja.

Az Oljokma folyót mindig bizonyos nyugtalan-sággal emlegettük. A térkép szerint ez sokkal nagyobb vízfolyás, mint a Csornij Urjum, ezért legalább három napot szántunk arra, hogy átkeljünk rajta valahogy.

Pedig épp ellenkezőleg!

Míg az Urjumnál összeesküdött ellenünk a sors, az Oljokmánál éppen hogy szerencsével jártunk.

Már napok óta szép, nyugodt időnk volt. Derűs kékben pompázott az ég is. Nap uraság hétágra sütött. Nem esett, így a folyó szintje is lejjebb szállt. Az Oljokma vize ugyan komoran feketéllett és sebesen áramlott, de jó gyerekként viselkedett, nem csapott nagy zajt a hullámaival.

Még a lovakat se málháztuk le, amikor két jó úszó már ki is próbálta, hogy milyen mély és milyen gyors a folyó.

– Fogadok a mai száraz kenyereembe, hogy nem lehet rajta átgázolni! – kiáltott fel a mindig borúlátó diák.

– Hetek munkájába fog kerülni, hogy átkeljünk rajta! – tette hozzá valaki.

De a borúlátás ez alkalommal rossz tanácsadónak bizonyult. A folyó nem volt mélyebb két arsinál, vagyis mellközépig se ért, s így ember, állat különösebb nekikészülődés nélkül átgázolhatott rajta.

A víz erejével azért számolnunk kellett, ezért erős botokkal szerelkeztünk fel, és néhányan össze is kötötték magukat egymással. Haladéktalanul nekivágtunk, és hamarosan boldogan, de kimerülten tapodhattuk a túlsó part bársonyos homokját.

Ezt a boldogságot egész napos pihenővel, valamint általános mosakodással tettük emlékezetessé. A pihenőt kiérdemeltük, a mosakodásra rászorultunk. Ilyen öltözetből kinéztek volna bennünket bármely világi helyről. Ruhánk csupa szakadás volt, a csak pár hete is még olyan erős és tartós cipőink is szétesőben. Ingünk félig fekete lett a besleszáradt verítéktől. Arcunkat, fejünket ellepte a

szőr és a haj, a bajusz és a szakáll. Az olvasó, aki rendes körülmények között él, el se tudja képzelni, micsoda gyönyörűség, ha az ember végre levetheti háromhetes, mocskos ingét, és frisset húzhat a helyébe. Közülünk legtöbben tehát ruhájuk foltozásával vagy testápolással foglalkoztak, míg négyen lóra kaptak és az orocsonok keresésére indultak.

Az orocsonok! De sokszor hallottuk már emlegetni őket! Régóta tudtuk, hogy az Oljokma folyó környékén él egy ilyen nevű nomád bennszülött csoport. A kérdés az volt, hogyan jutunk a nyomukra. Letáborozásunk után tüstént leadtunk néhány lövést, hogy felhívjuk magunkra a figyelmüket. Semmi eredmény. Nagy szerencse lett volna számunkra, ha az orocsonok nyomára jutunk. Talán szerezhetünk tőlük élelmet, esetleg még útikalauzunkként is szolgálhatnak. Nagy kíváncsisággal vártuk, sikerrel jár-e az orocsonkeresés. Eltelt három-négy óra, de útitársaink még mindig nem tértek vissza.

– Biztos valami bajuk esett – hallatszott az egyik csoportból. Kivételesen nem a mindig borúlátó diák, hanem az egyik földműves tette ezt a megjegyzést.

– Az orocsonok talán elfogták és megölték őket – vélekedett valaki más.

– Az orocsonok a legrendesebb emberek a világon – fogta a pártjukat Dolfi, aki csak most avatkozott a beszélgetésbe. – Meg aztán Seppi se hagyta csak úgy eltenni magát láb alól – tette hozzá magabiztosan, amire nyilván volt is alapja valakinek, aki már két évet leélt az őserdő ölén.

– No de mégis mi történhetett, hogy még mindig nem tértek vissza? – okvetetlenkedett megint valaki.

– Ugyan micsoda? Nem találtak semmit, és most szégyellik, hogy üres kézzel kell visszatérniük. – Ez volt az általánosnak tekinthető vélekedés.

Az ilyen beszélgetések egyébként roppant sajátos módon zajlottak. Három nyelv volt használatban: a német, a magyar és az orosz. A nemzetközi segédnyelv szerepét elsősorban az orosz töltötte be, de jelentős részt kapott azért a gesztusnyelv is.

Már kis híján beesteledett, amikor társaink visszatértek. Már messziről kiáltották:

– Megtaláltuk őket!

Rögtön körbefogtuk és kérdésekkel kezdtük ostromolni a megtérőket.

– Hol, mikor, kivel találkoztatok? Hogy néznek ki?

– Miből élnek? Igaz, hogy csak rénszarvast tartanak? El fognak kalauzolni minket? Megijedtek tőletek?

Persze, nem volt könnyű minden egyes kérdést megválaszolniuk.

Társaink már négy órája barangoltak, amikor végre rábukkantak egy orocson falura: férfiak, nők,

gyerekek éltek ott. Az orocsonok nagyon elcsodálóztak az idegenek láttán. Egy volt csak közöttük, aki érintkezett már korábban oroszokkal. Így aztán igen nehézkesen lehetett csak szót érteni velük. Hosszas magyarázkodás után csak megértették, hogy nyugat felé tartó vándorok vagyunk, és nagyon sok érdekes tárgyunk van. Ez utóbbi okból ráálltak, hogy rögtön felkeressenek minket, hátha lehet csereberélni. Társainknak azért kellett már az orocsonok előtt ideérniük és szólniuk, hogy fel lehessen készíteni a lovakat, nehogy megbokrosodjanak az orocsonok rénszarvasai láttán.

– Már jönnek is! – figyelmeztetett az ügyeletes őrszem. És csakugyan, már fel is tűnt a harmincnyolc emberből álló, sajátos karaván. A rénszarvasok kecses, ideges, érzékeny állatok voltak, némelyiknek 12-16-felé ágazott a koronája. A férfiak egyenként ülték meg a réneket, a nők viszont két-három gyereket is felvettek maguk mellé. Férfiak és nők egyforma ruhát viseltek, mindet rénszarvasprémből szabták.

Első ránézésre nem látszott nagy különbség férfi és nő között; közelebről azután anyyi, hogy a nők kevésbé kopott prémet hordtak.

Rögtön ráismertünk a mongol embertípusra: jellemzően ferde és metszett szempárjuk, kiálló pofacsontjuk és tömpe orruk hasonlóná tette őket a szintén kelet-szibériai jakutokhoz és burjátokhoz. A gyerekek elég satnya növésűek voltak, sokuk púpos.

Találkozásunk kölcsönös, őszinte örömet ébresztett mindenkiben. Leginkább a rénszarvasok és a gyerekek arattak tetszést, pár percen belül megbárátkoztunk velük. Gazdagságunk fitogtatására egész kis kiállítást hordtunk össze, egy fél órán belül ünnepélyesen meg is tudtuk nyitni. Száztíz különböző tárggyal tudtunk kirukkolni. A közönség mindenén ámuldozott, de leginkább a zsebtávcső, az öngyújtó és a batiszt zsebkendők nyerték meg tetszésüket: rögtönzött kirakodóvásárunk megérdemelt sikert aratott. Az orocsonok szinte megrohmozdottak, ki-ki a maga jószágát akarta a miénkhez cserélni. Meghívtak, látogassuk meg a falujukat. Úgy döntöttünk, meghosszabbítjuk a pihenőt, és csakugyan felkeressük vendégszerető új barátainkat.

Eszperantóból fordította Ertl István

¹ Távolveleti Parancsnokság.

A Brüll Bormanufaktúra ajánlata

Tokaji Kóser Furmint 5769 (2008) édes
Tokaji Kóser Furmint 5772 (2011) száraz
Tokaji Kóser Furmint 5775 (2014) édes

A pincészet budapesti lerakata további 9 fajta száraz, édes és aszúborot tart raktáron, különböző évjáratokból, valamint egyedülálló különlegességeket, mint pl. a Triászt.

A Brüll Bormanufaktúra borai több mint százéves saját furmint tőkékről származó válogatott fűrtökből készülnek, hagyományos borászati eljárással.

A kóser borokhoz a heksert Radnóti Zoltán rabbi adja.

Minden palack külön számot visel, és a címkére pedig a megrendelő neve, s kívánságra, külön szöveg nyomtatása is kérhető.

Közvetlenül a borásztól kaphatnak információt a megrendelhető borokról és a szállítás feltételeiről.

brull@brullnote.com

vagy a +36 20 5192323 telefonszámon